EL-BELÂZÛRÎ (AHMED BİN YAHYÂ BİN CÂBİR)

Büyük bir tarihçi. İsmi, Ahmed bin Yahyâ bin Câbir bin Davûd, künyesi, Ebû Ca’fer, Ebû Bekir ve Ebû Hasan gibi değişik şekillerde bildirilmiştir. Nisbeti, Belâzûrî’dir. Bu nispetle meşhûrdur. Doğum târihi bilinmemektedir. 279 (m. 892) târihinde vefât etti. İkinci asrın sonlarında Bağdâd’da doğduğu kabûl edilir. Üçüncü asırda yetişmiştir. Fars asıllı olduğu söylenir. Bu asır, Abbâsîlerin en parlak zamanıdır. Bağdâd, çeşitli gelirlerle çok zenginleşti. Vâkıdî, Medâinî, İbn-i Sa’d, Kâsım bin Sellâm ve İbn-i Kelbî gibi zâtlar, rivâyetleri, târihî haberleri ve çeşitli mevzûlarlâ alâkalı bilgileri kaleme aldılar. Bütün bunlar, Belâzûrî’nin ilmî şahsiyetinin teşekkülünde çok te’sîrli oldu.

Belâzûrî, Bağdâd’daki âlimlerin derslerine devam etti. Onlardan, hadîs-i şerîf, siyer ve çeşitli ilim dallarında çok faydalandı. En çok ders aldığı âlimler: Hüseyin bin Ali el-Esved, Kâsım bin Sellâm, Ali bin Muhammed el-Medâinî, Vâkıdî’nin kâtibi olan Muhammed bin Sa’d’dır. Kaynaklar, onun Farsça da bildiğini yazmaktadır.

Belâzûrî, Irak âlimlerinden kâfi derecede faydalandıktan sonra, Şam’a gitti. Bu sırada Şam’ın büyük âlimlerinden olan, Hişâm bin Ammâr, Ebû Hafs Dımeşkî’nin derslerini dinledi. Sonra, Şam çevresinde, âlimlerin bulunduğu yerleri ziyâret etti. Bu sebeble, Hums, Antakya, Rum sınırları, Cezîre ve Rakka’yı dolaştı.

Böylece Belâzûrî, Irak ve Şam gibi önemli iki ilim merkezinin özellikle târih hakkındaki bilgilerini kendisinde toplamış oldu. Belâzûrî’nin yaptığı bu ilim yolculuğu, meşhûr Futûh-ul-Büldan isimli eserine, asrına göre yeni olan bilgileri kazandırdı. Şam, Hums, Menbec, Rum hududu ve Antakyalılardan, oraların fethi ve târihi ile alâkalı çok ma’lûmat (bilgiler) topladı. Bunları kitabına yazdı.

Belâzûrî’nin hocalarının, yaptığı ilmi yolculuklarının, halifelerin saraylarına gidip gelmesinin ve edindiği kültürün, târih ve rivâyetler husûsunda eser vermesinde te’sîri büyük oldu. O, İbn-i Sa’d vasıtasiyle, Vâkıdî’nin fetihlerle alâkalı bütün rivâyetlerini elde etti. Medâinî’nin bizzat kendisinden fetihler ve o memleketlere dâir yazdığı pek çok kitabındaki rivâyetleri aldı. İbn-i Kelbî’nin torunu vasıtasiyle, dedesinin, neseplere (soylara) dâir yaptığı rivâyetleri, Kâsım bin Sellâm’dan uşr ve haraç ile alâkalı, mevzûları öğrendi. Bütün bunların sonunda memleketler hakkında geniş bir bilgiye sahip bir tarihçi, neseb âlimi, geçmiş hadîseleri rivâyet eden (nakleden) bir râvi durumuna geldi. Onun şairliği de vardı. Farsçayı da öğrenen Belâzûrî’nin Farsçayı öğrenmesindeki sebeblerden bir tanesi, bu dildeki eserleri, Arapçaya nakletmek istemesidir. Belâzûrî’nin Farsçadan terceme ettiği kitap, Ahd-i erdeşîr’dir. Bunu şiirle terceme etmiştir.

Belâzûrî’nin böyle derin bir kültüre sahip oluşu, devletin ileri gelenlerinin iltifât ve hürmet etmesine vesîle oldu. Birçok kimse onun bu bilgilerinden istifâde etmek için uğraştı.

Belâzûrî’nin talebeleri çok idi. Onun talebelerinden iki tanesi büyük âlim Veki el-Cerrâh ve Ca’fer bin Kudame’dir. Dehaveyh; “Fihrist sahibi Muhammed bin İshâk en-Nedîm, Belâzûrî’nin talebesidir” der. Burada bir hatâ vardır. Çünkü, Fihrist sahibi Belâzûrî’ye yetişmemiştir. Ancak buradaki yanlışlık şuradan doğuyor: Belâzûrî’den ders alan Yahyâ bin Demîm’dir. Yahyâ kelimesi hatâ olarak Muhammed olarak yazılmıştır. Yahyâ bin Nedim ise, halifelerin yakınlarından olan bir ailedendir.

Belâzûrî’nin kitapları çoktur. Ancak, iki tanesi pek meşhûrdur:

1. Futûh-ul-Buldân: Peygamber efendimizin gazâlarından; Suriye, Cezîre, Magrip, Irak ve İran'ın fetihlerinden bahsetmektedir. Yeri geldikçe, hâdiselerin geçtiği yerlerin, ilmi, kültür ve diğer içtimaî ahvâ linden, Bizans ile olan teşrîfat mücâdelesine vergi mes'elelerine ve Arapça'nın tarihçesine dâir kıymetli bilgiler vardır. Eser yazıldığı asra kadar olan devrede, müslümanların yaptığı fetihler için iyi bir kaynaktır.

2. Kitâb-ül-Ensâb ve'l-Ahbâr Zehebî, tercih edilen, bu kitabın Ensâb-ul-Eşrâf olduğunu söyler. Belâzûrî bu kitabına, Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) ve Eshâb-ı kiram efendilerimizin mübârek hayatlarıyle başlamıştır. Sonra Abbasîler ve Emevîleri anlatır. Sonra, bunların dışında kalan Kureyşlilerden, Mudır kabilesinin kollarından bahseder. Son kısmı, sadece Kay kabilesinin Sakif kolunu anlatır. Haccâc'ın hayatını çok tafsilatlı anlatmıştır.

Belâzûrî'nin Ensâb-ül-Eşraf kitabında Ziyâd bin Ebî Süfyân vefâtına yakın şu husûsları tavsiye etmişti:

1. Allahü teâlâdan başka ilâh olmayıp, tek ibâdete lâyık sadece Allahü teâlâ olduğuna, O'nun ortağı olmadığına, Rabbini hakkıyla tanıyıp, günahından korkan kim senin şehâdetiyle, şehâdet etmek (inanmak).

2. Muhammedin (aleyhisselâm), Allahü teâlânın kulu ve Resûlü (Peygamberi) olduğuna, Allahü teâlânın onu hidâyet rehberi olarak gönderdiğine.

3. Mü'minlerin emîrinin ve müslümanların, Allahü teâlâdan nasıl korkulması gerekiyorsa, öylece korkmalarını.

4. Müslüman olarak ölmeye çalışmalarını.

5. Büyük küçük bütün işlerini bizzat kendilerinin takip etmesini.

Ziyâd bin Ebî Süfyân sonra şöyle devam eder: Allahü teâlâ insanlara akıl ni'metini vermiştir. Bu yüzden günah işlerlerse Allahü teâlâ onları cezalandırır. Çünkü akıllarını kullanarak bu günahı yapıyorlar. Eğer, ibâdet ve tâat yaparlarsa, Allahü teâlâ onlara mükâfat verir. Allahü teâlânın iyi kullarına ni'metleri vardır. Kötüleri ise hesaba çekecektir. Allahü teâlânın ni'metlerine kavuşmuş olan kimse, dünyâya dalıp, âhıretini unutmaz. Dünyâ hayatı birgün yok olacaktır. Onun devam etmesine çâre yoktur. Sizin; sakınmanız ve uzak durmanız gereken şeylerden uzak durmanızı, insanların sonra yaparım, diye gecikdirip, tekrar ellerine geçiremedikleri tövbeye sarılmanızı tavsiye ederim. Çünkü, günahlara tövbe etmemenin sonu, nedamet ve pişmanlıktır."

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mukaddimet-u futûh-u-buldân

2) Mu'cem-ül-udebâ cild-5, sh. 89

3) Târih-i Dımaşk cild-2, V-135

4) Mu'cem-ül-müellifîn cild-2, sh. 201

5) Tezkiret-ül-huffâz cild-2, sh. 392

6) Lisân-ül-mîzân cild-1, sh. 322

7) El-Bidâye ve'n-nihâye cild-11, sh. 65

8) En-Nücûm-üz-zâhire cild-3, sh. 83